

ירושלמי מאיר

ביאור משולב של הירושלמי

המחבר:

מאיר כהן

בן לאבי מורי

המורה אליהו כהן

רב בית הכנסת עץ חיים בקרית ביאליק

נכתב בשנת התשע"א על כל חלקי הירושלמי

מהדורה מתוקנת: התשפ"א

אתר דעת

תשפ"ב

הקדמה

בספר שלפניכם נעשה ניסיון לדעתי ראשון מסוגו להנגיש את הירושלמי. לא על ידי פירוש כפי שכבר נעשה על ידי רבים וטובים ממני בעבר, אלא על ידי מעין עריכה מחדש תוך הכנסת הטקסטים שאני מאמין שאת חלקם הגדול היו עורכי הירושלמי עצמם מוסיפים אילו היה נערך רק כמה מאות שנים אחר הזמן בו הוא נערך. בוודאי ובוודאי אילו היו מודעים לתוצאה ההרסנית של הקצרנות בדברים שלהם היו ברורים, אבל לא הרבה דורות אחר כך כבר היווה את הגורם העיקרי לנטישת תורתה של ארץ ישראל כמעט כליל.

אלפי שעות עבודה הושקעו מתוך רצון עמוק לראות את חידוש לימוד הירושלמי בבתי הספר בישיבות ובכל בית ובית בישראל.

אין תורה כתורת ארץ ישראל

חז"ל אמרו אן תורה כתורת ארץ ישראל. היו מחכמי ישראל שהסבירו שכיוון שהתלמוד הירושלמי נכתב בארץ ישראל תחת התקווה שבמהרה יבנה המקדש ומלכות ישראל תחזור. האמונה הזו השליכה על שיטת הלימוד.

בעוד שאמורא בבלי היה מחויב רק להלכה שהרי מיום שחרב המקדש וגלו ישראל מארצם אן לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. כך שכל המחויבות של האמורא בבל הייתה אך ורק להלכה. ושהלכה אחת לא תסתור הלכה אחרת.

אמורא בבלי לא היה צריך להתחשב בהשפעה של הפסיקה שלו על המלכות, כי המלכות לא הייתה שלנו. ולא על ההשפעה של הפסיקה שלו על הצבא, כי הצבא לא היה שלנו. הוא גם לא היה חייב להתחשב בסתירות שהפסיקה שלו יצרה לתרבות למדע ולפעמים אפילו למוסר האנושי כי עם ישראל בגלות לא ממש רצה ליטול חלק בחיים המעשיים.

אמורא ירושלמי לעומתו חי מתוך תחושה שהגאולה בפתח ולכן היה צריך להתחשב בהשפעה של הפסיקה שלו על המלכות, כי המלכות בקרוב תהיה שלנו. על ההשפעה של הפסיקה שלו על הצבא, כי הצבא בקרוב מאד יהיה שלנו. הוא גם חייב לדאוג שלא תהיה סתירה בן הפסיקה שלו לתרבות למדע ולמוסר האנושי כי הטבע כולו שלנו ועם ישראל צריך ליטול חלק בתיקון עולם גם זה החומרי.

חז"ל אמרו הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל. אף שהתלמוד הירושלמי קדם לבבלי מאתיים שנה בקירוב. כמעט ולא נמצא תלמידי חכמים שעוסקים בתלמוד הירושלמי. עד כדי כך הירושלמי הוזנח עד שבמאה השנים עשרה מסופר שלא נמצא אפילו עותק אחד של הירושלמי. רבי יחיאל בן יקותיאל ליקט את הקטעים שמצא שגם הם היו משובשים מאד וערך אותם לכדי מה שמוכר לנו היום.

יש הטוענים שהירושלמי אינו אלא הטיוטא שעל פיה נכתב התלמוד הבבלי, כך שאן ענין לנסות להחיות את הירושלמי כיוון שכל מה שנכון בירושלמי כבר נמצא בבלי, אני חושב שכל מי שיתחיל ללמוד ירושלמי יראה כמה הסברה הזו רחוקה. ישנם כאלו שטוענים שהירושלמי כמו תורת הסוד צריך להישאר נעלם עד ביאת הגואל. אחרים טענו שהדעיכה של לימוד הירושלמי הייתה מהלך מכוון לא בהכרח מודע של חכמי בבל, שראו בתלמוד הירושלמי שיטת לימוד מתחרה ואולי אפילו מתנשאת. ואפשר למצא למאבק הזה לא מעט סימוכין.

לי נראה שההסבר הרבה יותר פשוט. הדעיכה של הירושלמי הייתה מובנת בתוכו. הירושלמי נכתב זמן קצר אחרי כתיבת המשנה כשהאיסור על כתיבת דברים שבעל פה עדין היו תקפים. זו הסיבה לקצרנות המופלגת של הירושלמי. בעשרות רבות של דיונים הלכתיים נמצא את המשפט "הכא את אמר הכן והכא את אמר הכן" מבלי לטרוח ולהסביר

על מה מדברת כל דעה ומה הקושי בן הדעות. לפני כל דיון הלכתי היו מקדימים ומרחיבים את כל מה שצריך לדעת על כל המקורות והנושאים שעליהם מתבסס הדיון ההלכתי, ואת כל זה לא כתבו בתלמוד. מה שחייב קשר ישיר ותמידי עם הרב מוסר הלימוד. וכשזה לא התאפשר בגלל התנאים הפוליטיים בארץ, שיטת הלימוד נגדעה באחת.

עם שיבת ישראל לארצו ההנהגה ההלכתית צריכה להתמודד עם נושאים חדשים כמו מדינה ומלכות צבא וכלכלה נושאים שכמעט לא מוזכרים בבלי, מלבד התנ"ך אן לנו מקורות שעוסקים בנושאים הללו באופן ישיר, אבל האמוראים הירושלמים לפחות חיו בתקופה שעדין הרושם של המלכות היה קים ובוודאי היווה מקור השראה לחלק גדול מדבריהם. לכן חשוב לנסות להנגיש את הירושלמי לכל מי שדעת תורה חשובה לו: בכל זאת מדובר בחצי מהמקורות התלמודיים שלנו.

מלבד זאת החיבור של הנוער לעולם התורה יכול להיות יותר טבעי כאשר כל האירועים מתרחשים ממש כאן ליד הבית, בציפורי ובשפרעם בטבריה ובקיסריה. העיסוק בירושלמי יכול להפיח רוח חדשה בקרב הנוער שיראה ייחודיות בלימוד תורת ארץ ישראל, אפשר לערוך טיולים בשבילי הארץ ולצעוד באותם שבילים בהם פסעו רבי יוחנן וריש לקיש רבי ירמיה ורבי זירא רבי אבא רבי בון רבי אמי ורבי אסי ושאר אמוראי ארץ ישראל. וכך לחזק את הזיקה לאדמת ארץ ישראל.

בשנים האחרונות נכתבו עשרות ספרים על הירושלמי שבסופו של יום רובם הגדול מעלה אבק. בגלל המלל הרב שנזקקו לו הפרשנים. בגלל הקושי לקרא את הטקסט של הירושלמי עצמו, בגלל הרצון להקפיד לשמור על הסגנון של המקור. לי כשלעצמי קשה לקבל שאמוראי ארץ ישראל דיברו בשפה עילגת וקראו זה לזה רבי בא רבי לא ורבי לעזר. יותר נראה לי שהחסירו את האות א כדי לחסוך זמן כתיבה, ואם כך הרבה מילים צריכות להיכתב אחרת כמו לית אנן שנכתב לנן או דמר במקום דאמר, כמו כן מילים רבות נכתבו בקיצור ומילות קישור רבות כמו המילה אמר או כתיב הוחסרו הכל כדי לחסוך בזמן הכתיבה.

על מהדורה זו של הירושלמי

מה שניסיתי לעשות זה לערוך את הירושלמי בצורה כזו שכל אחד יוכל ללמוד ברצף ולדעת לפחות את רוח הירושלמי.

הוספנו פיסוק, השלמנו פסוקים חסרים. רוב הירושלמי כתוב בעברית מלבד קטעים בודדים שלהם הוספנו תרגום מובנה. במקומות בהם קימות מספר גרסאות, העדפנו את הגרסה הפשוטה ביותר. בנוסף הוספנו ביאור קצר בתוך הנוסח המקורי. במקומות בהם הירושלמי רומז על מקורות אחרים עליהם מבוסס הדיון, הבאנו את המקור בהרחבה. ברור שהמלאכה עוד רבה מקווה שיהיו רבים וטובים ממני שילכו עם רעיון זה, יפיצו אותו, יוסיפו נקודות פיצול לכל הגרסאות והדעות, וקישורים למקורות הלכתיים ולמקורות מקבילים בתלמוד הבבלי. אנשי מדע יוסיפו קישורים לזיהוי המקומות והצמחים שכל כך משופעים בספר הזה, מתוך תקווה שהספר הזה יהווה סנונית ראשונה לחידוש הלימוד של תורת ארץ ישראל.

לזכר אבי אליהו בן אסתר חיה איבון

לזכר אימי איבט שימחה בת מרגוט שגדלה על ברכי דודתה מיינה

לזכר אחי משה

לזכר בת אחותי אורה בת אסתר

ולזכר חברי פרדי בן אברהם